

Цугтамдн тӧр

КПСС-н XXI хургин тууджлгч шиидврмүдт темдглгдсӧр болхла, мана орн-нутгт делгүгӧяр коммунистическ тосхлт кегддж йовх цагт, цуг күч-кӧлсчнрин — коммунизм тосхачнрин медрлинь, серлинь хурцдулдж улм бӧдлүллгӧнӧ тӧрт йир ик чинр зүүлгӧгдджӧнӧ.

Коммунизм тосхачнр — хурц-хурдн, гүн сӧн медрлтӧ, ик бӧдӧн серлтӧ улс мӧн. Тер тӧлӧд, хуучна авъяс, хулха худл келгӧнӧс, аля-азд йовдлмудас, дисципли эвдлгӧнӧс, ӧрк уудж андрлгӧнас, тер учрар ӧрк-бүлӧн эвдлгӧнӧс, үүл татлгӧнас, күүнд кү болн эврӧннь гарлцсн үрн-садан зовалгӧнас — цуг эн тоот, урдн, харалта хаана цагин үлдл болгч — иим хар мӧртӧ йовдлмудас советск улсиг хагъцалгӧн йир ик эркн чинртӧ тӧр болджана.

Эн тускар делгү ик кӧдлмш кегдсн болв чигн, ода чигн кех, күцӧх тӧрмүд оln бӧӧнӧ.

Одахн болсн КПСС-н Хальмг таньгӧчин комитетин пленум: «Үүл татдг болн диг-дара эвддг улсла ноолда келгӧнд оln нилчиг бӧдлүллгӧн болн Хальмг партийн организацин тӧрмүдин тускар» гих тӧр сонъсдж, түүгӧрн делгү күр-күүндвр кегӧд, пленум деер ил тодрха шиидвр батлгддж авгдв.

Оln дундин диг-дара яслгӧар, аля-азд йовдлмудин ӧмнӧс ноолда келгӧяр сүл джилмүдин эргцд, мана республикд ик кӧдлмш күцӧгдв. «Орн-нутгт оln диг-дара харслгӧнд күч-кӧлсчнр орлцхин тускар» гисн 1959 джилин март сарин хсйр шинд гаргӧгдсн КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин тогтаврн хӧбн, мана республикд эн кӧдлмш нег үлү ясрв. Тегӧд эн кӧдлмшт оln ӧмтнӧ орлцлгӧн, комсомольск болн профсоюзн организацин орлцлгӧн, комсомольцнрин болн багъчудин орлцлгӧн икдв.

Республикд ода сӧн дурнас бӧрдӧгдсн оln ӧмтнӧ 142 дружинмүд кӧдлджӧцхӧнӧ, теднӧ кӧдлмшт орлцджах улсиннь тонь даньгӧяр дӧрвн миньгӧ шаху күн. Эдн нургьлдж багъчуд, пенсионермүд чигн, талын медӧтӧ улс чигн бӧӧцхӧнӧ. Республикин кесг предприятиясӧр, совхозмудар, колхозмудар үүрин 75 заргӧс бӧрдӧгдсн бӧӧнӧ.

Урдн цагар болхла милицин, заргӧин болн прокуратурин органмуд кӧдлмшӧн невчк ясрулсн, үүл татдг болн диг-дара эвддг улсла ноолда кехлӧрн, эн кӧдлмшӧн оln дӧнъгтӧгӧяр күцӧцхӧдг болв.

Эн халхар зӧвӧр элӧд кӧдлмш күцӧгдсн болв чигн, оln диг-дара эвдлгӧнӧ йовдл, үүл татлгӧн республикд ода чигн элвг, тер тӧлӧ эн буру-бусхл йовдлмудла тасрхан угагӧяр чаньгӧ ноолда кеджӧхмн гидж КПСС-н Хальмг таньгӧчин комитетин пленум партийн организацин болн коммунистнрин оньгиг эн тӧрт тусхав.

Элст балгӧснд болв чигн, нег үлү Черноземельск, Яшкульск райодт аля-азд йовдлмуд, үүл татлгӧн оln болдж тоолгдджана. Учрнь ююндв гигӧд сурхла, ба-

лгӧсна болн эн келгдсн райодин партийн организац, ик чинртӧ эн кӧдлмшиг бацлгӧн болн арднь ордж сӧӧнӧр эс гардсна учр гидж келх кергтӧ.

Хаджгӧр, буру-бусхл йовдлмудиг уга келгӧн, ӧрк-уулгӧинг ууралгӧн, тер юнъгад гихлӧ — үүл татлгӧн ӧркӧс кӧлтӧ кегднӧ, аля-азд йовдлмудиг уга келгӧн, бийӧн кеегӧяр, гольшгар бӧрлгӧинг дасхлгӧн — цуг эн тоот тӧрмүд партийн организац делгрүлх зӧвтӧ, сӧӧнӧр күцӧгдсн коммунистическ сургӧмджин туск кӧдлмшӧс иштӧ, делгүгӧяр кегдсн бӧрдӧмджин, цӧӧлгӧврн политическ кӧдлмшӧс иштӧ кегдх зӧвтӧ.

Ахрар келхд, оlnа диг-дара харслгӧна тӧриг, үүл татдг болн оlnа зокал эвддг улсла ноолда келгӧинг, партийн организац гартан чаньгӧяр бӧрдж, эн тӧриг цуг оlnа тӧрт хүврӧцхӧх зӧвтӧ.

Үүл татдг болн оlnа диг-дара эвддг улсла ноолда келгӧинг урд цагт ганцхн милицин керг гидж тоолдг улс бас бӧӧлӧ.

Нам милицин, заргӧин болн прокуратурин органсин бийсннь тиим тоолврла иджлдӧд, эврӧннь кӧдлмшӧн оlnас салу, тер улсин орлцлгӧн угагӧяр кецхӧдг билӧ. Тер ик хаджгӧр йовдл бӧӧсмн. Ода эн органс, хулхач-худлч улс, үүл татсн улс хӧӧхлӧрн, цуг эврӧннь кӧдлмш делгрүлхлӧрн оlnа дӧнъгӧр, оlnа орлцлгӧтагӧяр күцӧцхӧх зӧвтӧ.

Үүл татдг болн оlnа диг-дара эвддг улсла ноолда келгӧн — оlnа цугтаннь, мана цугтамдн эркн тӧр болджана.

Эн эркн чинртӧ тӧрин күцврнь наадк чигн оln зүсн кӧдлмшлӧ залгӧу. Үүл татлгӧна йовдлиг саглдж урдаснь зогсadj болхмн. Эн тускар цугтагӧинь олзлхла оln зүсн эв-аргӧ бӧӧнӧ. Политическ цӧӧлгӧврн кӧдлмшиг, доклад, лекц болн күүндвр келгӧинг, оln дунд кегддг цӧӧлгӧврн партийн кӧдлмшиг, багъчуд хурдг клубмудин, культурин Гермүдин, библиотексин болн нань чигн культурин учрежденьсин кӧдлмшиг партийн болн советск организац сӧӧнӧр ясрулцхах зӧвтӧ.

Предприятъсӧр болн учрежденьсӧр, колхозмудар болн совхозмудар саак кевӧрн оln ӧмтнӧс сӧн дурар дружинмүд бӧрдӧлгӧинг, үүрин заргӧс бӧрдӧлгӧинг тасрхан угагӧяр кеджӧхмн. Эднӧ кӧдлмшинь оlnа орлцлгӧтагӧяр цааранднь улм чаньгӧяхин, улм ясрулхин эв-аргӧ хӧӧхмн.

Оln ӧмтнӧ дружинникүдин кӧдлмшинь шүүддж хӧлӧдж, сӧӧиннь оlnд үзүлдж, медүлдж, муугъаснь хахцдж, эднд сүв-селвӧрн дӧнъ-нӧкд болдж, партийн организац эдниг эврӧннь оньгасн хӧӧгӧӧх зӧв уга. Нег үлү үүрин заргӧсин кӧдлмшиг ясрулхмн, эднӧ ач-туснь, кемр сӧӧнӧр кӧдлхлӧн, йир ик.

Үүл татдг болн оlnа диг-дара эвддг улсла ноолда келгӧнӧ тӧриг ӧмтн цугӧарн, цуг мана оlnа тӧр гидж тоолад, мана цугтамдн кӧдлмш гигӧд, түүг күцӧлгӧнд сӧӧнӧр оньган, күчн-чидлӧн ӧгхлӧ, эн кӧдлмш шидрӧс оньгдардж эрк биш ясрхнь мел лавта.